

Veronica Cornelia Oneț

Nume în basme românești și străine

*Perspectivă
lingvistică și culturală*

Editura MEGA

Cluj-Napoca

2021

Colecția UNIVERSITAS

Coordonator:
Prof. univ. dr. habil. Oliviu Felecan

Referenți științifici:
Prof. univ. dr. Domnița Tomescu,
Universitatea „Ovidius” din Constanța
Conf. univ. dr. Mariana Istrate,
Universitatea „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca

DTP și copertă:
Editura Mega

Redactor:
Simina Baumgarten

© Veronica Cornelia Oneț, 2021

© Ilustrații și imagine copertă Remus Rus,
student la Facultatea de Arhitectură și Urbanism Timișoara (FAUT)

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

ONEȚ, VERONICA CORNELIA

Nume în basme românești și străine: perspectivă lingvistică și culturală /

Veronica Cornelia Oneț. – Cluj-Napoca: Mega, 2021

Conține bibliografie

ISBN 978-606-020-356-8

81

EDITURA MEGA | www.edituramega.ro

e-mail: mega@edituramega.ro

Cuprins

MULȚUMIRI.....	9
PREFAȚĂ.....	11
I. ONOMASTICA – „ȘTIINȚA NUMELUI”.....	15
1.1. Preliminarii.....	15
1.2. Onomastica: definiție și clasificare.....	16
1.3. Onomastica și alte discipline.....	23
1.4. Teorii privind proprietățile tipice ale numelui propriu.....	28
1.4.1. Numele propriu – analiză pragmasemantică și semiotică.....	28
1.4.1.1. Numele propriu – definiții, clasificări și trăsături.....	28
1.4.1.2. Numele propriu – semn lingvistic.....	38
1.4.1.3. Numele propriu – sens și semnificație.....	48
1.4.2. Numele propriu – caracteristici morfosintactice.....	55
1.4.3. Numele propriu și tropii.....	67
1.5. Antroponimia.....	70
1.5.1. Evoluție istorică.....	70
1.5.2. Caracteristici și clasificare.....	74
1.5.3. Categoriile antroponimice.....	80
Concluzii.....	95
<i>Lista basmelor analizate.....</i>	95
II. ONOMASTICĂ LITERARĂ: REPERE TEORETICE CU APLICAȚIE PE ANTROPONIMELE DIN BASME ROMÂNEȘTI.....	97
2.1. Preliminarii.....	97
2.2. Relația onomasticii literare cu celelalte științe.....	99

2.3. Numele ficționale și „lumile posibile”.....	101
2.4. Modalități de botezare a personajelor literare de către autori.....	104
2.5. Fantasticul – categorie estetică a numelor din basme.....	109
2.6. Elemente de structură și compoziție a basmului (formule tipice, timp, spațiu, personaje).....	113
2.7. Numele propriu din basm – trăsături generale	122
2.8. Funcțiile nominației în basm	125
2.9. Numele-mască în basm.....	140
2.10. O tipologie a numelor literare din basm.....	142
Concluzii.....	144
<i>Lista basmelor analizate .....</i>	<i>145</i>

III. ASPECTE SEMANTICE, ESTETICE ȘI LUDICE ÎN

NUMIREA DIN BASME ROMÂNEȘTI.....	147
3.1. Preliminarii.....	147
3.2. Analiză semantică.....	148
3.2.1. Aspecte generale.....	148
3.2.2. Taxonomia numelor din basm.....	150
3.2.3. Analiză onomastică	157
3.2.4. Aspecte ludice în numirea din basme	160
3.2.5. Aspecte estetice în numele din basme	162
Concluzii	163
<i>Lista basmelor analizate.....</i>	<i>164</i>

IV. TIPOLOGIA ANTROPONIMELOR CONVENȚIONALE VS.

NECONVENȚIONALE ÎN BASME ROMÂNEȘTI.....	166
4.1. Preliminarii.....	166
4.2. Considerații generale.....	167
4.3. Statutul numelor proprii în basm	169
4.4. Funcții ale denominației în basm.....	170
4.5. Inventarul onomastic din basmele investigate	176
4.6. Categoriile onomastice neconvenționale	177
4.7. Componenta lexicului onomastic	181

4.8. Construcția numelor neconvenționale	183
4.8.1. Trăsături semantice.....	183
4.8.2. Mecanisme de construcție lexicală.....	185
4.8.3. Aspecte stilistice în construcția numelor.....	186
Concluzii	187
<i>Lista basmelor analizate</i>	188
V. NUME ÎN BASME STRĂINE ÎN TRADUCERE. O ABORDARE LEXICO-GRAMATICALĂ, PSIHO- ȘI SOCIOLINGVISTICĂ	189
5.1. Considerații psiho- și sociolingvistice referitoare la numele din basmе străine în traducere.....	189
5.2. Traducerea numelor proprii din basme străine. Aspecte teoretice....	192
5.3. Simbolistica onomastică în basme traduse	197
5.4. Analiză onomastică	197
5.5. Analiză etimologică și semantică.....	200
Concluzii	210
<i>Lista basmelor analizate</i>	211
VI. TOPONIME ÎN BASME ROMÂNEȘTI – ÎNTRE SACRU ȘI PROFAN	214
6.1. Numele de locuri – considerații teoretice (definiție, concepte, categorii, clasificări).....	214
6.1.1. Definirea toponimelor.....	214
6.1.2. Categorii toponimice	215
6.1.3. Clasificări ale toponimelor.....	217
6.2. Aspecte psiho- și sociolingvistice cu privire la numele de locuri ...	221
6.3. Statutul toponimelor în basme	225
6.3.1. Palierul lexico-semantic	230
6.3.2. Palierul etimologic.....	235
6.3.3. Palierul onomastic	235
6.3.4. Palierul morfosintactic.....	237
Concluzii	238
<i>Lista basmelor analizate</i>	240

CONCLUZII.....	242
ABSTRACT.....	263
BIBLIOGRAFIE	283
CONTENTS.....	303
INDEX AUCTORUM ET SIGLORUM.....	307
INDEX NOMINUM ET RERUM.....	311

Prefață

Cartea *Nume în basme românești și străine. Perspectivă lingvistică și culturală*, elaborată de Veronica Cornelia Oneț, îmbogățește onomastica literară din România cu o temă puțin abordată până în momentul de față, deși, la nivel mondial, numele ficționale reprezintă subiecte predilecte în multe dintre publicațiile științifice. Dacă literatura de specialitate occidentală abundă în studii legate de numele personajelor din literatura și cinematografia contemporană (*Stăpânul inelelor* sau *Harry Potter*), bibliografia românească nu cuprinde decât sporadic analiza onomastică detaliată a numelor personajelor specifice literaturii pentru copii.

Ca structură, volumul de față este compus din șase capitole, inegale ca dimensiune, dar construite astfel încât să dea coerență studiului monografic dedicat numelor din basme. În prima parte, autoarea începe cu definirea onomasticii și trecerea în revistă a tuturor compartimentelor acesteia, fie legate de antroponimie (deonime, deonomastice, diminutive, hipocoristice, matronime, patronime, porecle, nume de familie, prenume, pseudonime, supranume), fie legate de toponime (astronime, hagiotoponime, hidronime, hodonime, oiconime, oronime) sau de zoonime, fitonime, crematonime, ergonime etc. În continuare, Cornelia Oneț așază onomastica alături de alte discipline, deoarece toate studiile referitoare la aceasta interferează într-o oarecare măsură cu lexicologia, istoria limbii, dialectologia, etimologia, pragmatica, semantica, semiotica, etnolingvistica, psiholingvistica, sociolingvistica, geografia, istoria, antropologia, religia.

Pentru următorul subcapitol – *Teorii privind proprietățile tipice ale numelui propriu* – bibliografia autohtonă (Graur, Tomescu, Miron-Fulea, Coșeriu, Daiana Felecan) se întrepătrunde cu cea străină (Jonasson, Benveniste, Kripke, Vaxelaire, Van Langendonck, Ballard, Smith, Coates ș.a.), astfel încât cititorul să-și poată contura o opinie cât mai complexă asupra fenomenului în discuție. Autoarea analizează numele propriu nu doar ca semn lingvistic, ci și din perspectivă morfosintactică, luând în considerare categoria numărului, a cazului.

Subcapitolul 1.5. *Antroponimia* este gândit în trei secțiuni: 1.5.1. *Evoluție istorică*, 1.5.2. *Caracteristici și clasificare*, 1.5.3. *Categorii antroponimice*, astfel încât cititorul să-și poată face o părere cât mai avizată despre numele de persoane (prenume, nume de familie, supranume, porecle), în general, și despre numele existente în basme, în particular. Exemplele sunt elocvente și susțin demersul teoretic preluat din surse bibliografice diverse.

Capitolul al II-lea este intitulat *Onomastică literară: repere teoretice cu aplicație pe antroponimele din basme românești* și se bazează atât pe o bibliografie românească, cât și pe una străină, astfel încât să avem o imagine cvasicomplexă asupra a ceea ce s-a scris până în prezent în literatura de specialitate. Pentru teoretizarea fantasticului, autoarea pornește demersul de la lucrări elaborate de Durand, Marino, Caillois, Todorov, Biberi, Glodeanu, Ciobanu, după care trece la *Elemente de structură și de compoziție a basmului (formule tipice, timp, spațiu, personaje)*. Referitor la acestea, autoarea prezintă trăsăturile generale ale numelor proprii, după care descrie funcțiile nomației în basme: referențială, emotivă, conativă, poetică. Bazându-se și pe alte surse bibliografice, Cornelia Oneț propune și o altă clasificare a funcțiilor numelor, care se pot diferenția în primare sau dominante și secundare sau subiacente. Pornind de la acestea din urmă, avem funcția fantastică, aluzivă, de camuflaj, de caracterizare sau semantică, evaluativ-axiologică, intertextuală, de localizare, ritual-cultică, paratextuală, socială. Un subcapitol este dedicat numelui-mască, după care se trece la tipologia numelor literare din basme.

Mai departe, autoarea tratează *Aspecte semantice, estetice și ludice în numirea din basme românești*. Pornind de la taxonomia numelor din basme, se disting mai multe câmpuri semantice: al alimentelor, al animalelor, al culorilor, al fenomenelor meteorologice și cronologice, al materialelor anorganice vs organice și minerale, al obiectelor, al părților corpului omenesc, al regnului vegetal, al termenilor religioși, al stărilor fiziologice, al trăsăturilor omenești, al zilelor săptămânii. Analiza onomastică vizează antroponime, toponime și zoonime, iar din perspectivă ludică, după forma materială, numele-ludem pot fi clasificate în obiectuale, organic-kinestezice și animaliere.

Următorul capitol pune în discuție *Tipologia antroponimelor convenționale vs neconvenționale în basme românești*, fiind amintite, printre altele, statutul numelor proprii și funcțiile denominației: referențiale, ficțională, de caracterizare și funcția expresivă. Un tabel (p. 175) oferă exemple sugestive pentru fiecare funcție. Analiza inventarului onomastic este complexă și se axează atât pe categoriile convenționale, cât și pe cele neconvenționale. Perspectiva sincronică se împletește cu cea diacronică. Din punctul de vedere al sferei de utilizare a numelor, acestea se împart în *devoționale* și *laice*. Din perspectiva funcției îndeplinite în povestire de către personajele denumite, există nume prototipice și nonprototipice. Ca semantism, în funcție de gradul de transparență, avem nume opace și transparente. „Structura motivată a numelui dezvăluie caracterul arhetipal al personajelor” (p. 184). În privința mecanismelor de construcție, numele pot fi alcătuite prin derivare cu sufixe diminutivale (*Florița*) și augmentative (*Gerilă*) sau prin compunere (*Făt-Frumos*). Din perspectivă stilistică, autoarea identifică antonomaze, eufemisme, hiperbole, metafore, metonimii, oximoron.

În capitolul al V-lea se trece de la numele basmelor românești la cele traduse din basme străine. Abordarea este atât lexico-gramaticală, cât și psiho- și sociolingvistică. Autoarea aduce în discuție aspecte teoretice privitoare la traducerea numelor proprii din basme străine, întrucât acestea „sunt dependente de limba, cultura și contextul narativ în care ele au funcții specifice” (p. 192). Analiza

onomastică este complexă și este întregită de una etimologică și alta semantică, rezumată inclusiv printr-un tabel (p. 213).

Dacă până acum au fost analizate îndeosebi numele personajelor, în ultimul capitol, Cornelia Oneț se oprește asupra toponimelor din basmele românești. Acestea nu sunt alese întâmplător. Așa cum constată autoarea, „locurile imaginare și numele acestora se definesc în esență prin relația acestora cu coordonatele timpului și ale spațiului. În ceea ce privește timpul, locațiile utopice aparțin unui timp care este în afara lumii, unui timp suspendat, separat de cel al experienței cotidiene. În relațiile cu spațiul, locurile mitice sunt configurate cu caracteristici speciale, dublate și de formula denominativă atribuită acestora” (p. 227). Palierul lexico-semantic aduce în discuție diverse câmpuri toponimice, după care sunt trecute în revistă palierele etimologic, onomastic și morfosintactic.

Demnă de remarcat este bibliografia complexă de la sfârșitul lucrării – adusă la zi –, care încearcă să acopere întreg arealul onomastic național și, în particular, zona studiată.

Cartea de față, bazată pe o teză de doctorat susținută în vara anului 2019, reprezintă rodul unei munci temeinice, realizate cu seriozitate și onestitate. *Nume în basme românești și străine. Perspectivă lingvistică și culturală* vine să completeze cercetarea onomastică autohtonă, făcând dovada acribiei filologice a autoarei și a unei bune articulări a cuvântului asumat critic de către aceasta. Lucrarea se dovedește a fi utilă nu doar specialiștilor, ci și etnologilor, profesorii din învățământul (pre)universitar, învățătoarelor și chiar educatoarelor care, prin prisma meseriei, au ca obiect de predare personajele din basme. Buna înțelegere a literaturii pentru copii se bazează și pe deciptarea corectă a numelor care împânzesc ingeniosul univers al poveștilor.

Oliviu Felecan